

DUCH ŚWIĘTY I JEGO OBECNOŚĆ W KOŚCIELE

Pod tym tytułem ukazał się *Program duszpasterski na rok 1997/98* Komisji Duszpasterskiej Episkopatu Polski¹. Pozycja ta, wydana w formie książkowej², zawiera zbiór wypowiedzi papieskich, referaty i artykuły dotyczące treści ósmego roku Noweny przed Wielkim Jubileuszem Roku Dwutysięcznego oraz drugiego roku Triduum bezpośredniej fazy przygotowawczej. W myśl Listu apostolskiego Jana Pawła II *Tertio millennio adveniente*, której fragment stanowi słowo wprowadzające, zamiast tradycyjnego wstępu, do całości Programu³, „rok 1998, drugi rok fazy przygotowawczej, będzie w sposób szczególny poświęcony Duchowi Świętemu i Jego uświęcającej obecności wewnątrz Wspólnoty uczniów Chrystusa”⁴.

Ojciec Święty, kreśląc wizję przygotowania do wejścia Kościoła w Trzecie Tysiąclecie, podkreśla, iż może ono się dokonać owocnie jedynie w Duchu Świętym, gdyż „to, co w «pełni czasów» dokonało się za Jego sprawą, może też tylko za Jego sprawą wyłonić się z pamięci Kościoła”⁵. Z tego względu istnieje pilna potrzeba ponownego odkrycia „obecności Ducha Świętego, który działa w Kościele zarówno na sposób sakramentalny, zwłaszcza poprzez *Bierzmowanie*, jak i za pośrednictwem licznych charyzmatów, zadań i posług przez Niego wzbudzanych”. Jest On także „głównym sprawcą nowej ewangelizacji”⁶. W tej perspektywie cały wysiłek duszpasterski Kościoła winien zmierzać do tego, aby odkryć na nowo Ducha Świętego, który nieustannie buduje Królestwo Boże, aż do ostatecznego zbawienia w pełni eschatologicznej. Dla wierzących w Chrystusa ten rok duszpasterski będzie także ponownym odkrywaniem teologicznej cnoty nadziei, która

¹ Katowice 1997 (Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej w Katowicach, ss. 520).

² Podobnie jak w roku ubiegłym, jest to pozycja jednotomowa w przeciwieństwie do lat poprzednich, w których *Program duszpasterski* ukazywał się w dwóch częściach.

³ Zamiast Słowa wstępnego, ss. 5-8. Oprócz wyżej wymienionego Listu apostolskiego na to wprowadzenie składa się również mały fragment wcześniejszej encykliki Jana Pawła II *Dominum et Vivificantem*.

⁴ Jan Paweł II, *Tertio millennio adveniente*, Wrocław 1994, 44.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże, 45.

ukierunkowuje ku ostatecznemu celowi, nadaje sens całej ludzkiej egzystencji oraz dostarcza właściwej motywacji w przekształcaniu ziemskiej rzeczywistości zgodnie z Bożym zamysłem⁷. Drugim praktycznym przejawem uświadomienia sobie obecności Ducha Świętego we wspólnocie Ludu Bożego będzie refleksja nad wartością „jedności wewnątrz Kościoła”⁸. Wzorem, dla Kościoła i wszystkich jego członków, otwarcia się na działanie Ducha Świętego i współdziałania z Nim w Bożym planie zbawienia jest Maryja, Matka Syna Bożego⁹, dlatego w pracy duszpasterskiej nie może zabraknąć treści mariologicznych.

Drugim źródłem inspirującym w budowaniu Programu Duszpasterskiego na rok 1997/98, w myśl redaktorów (ks. E. Szczotoka i A. Liskowackiej), stanowi *Przesłanie Jana Pawła II do Biskupów polskich* (zamieszczone na ss. 9-14), wygłoszone podczas obrad Konferencji Episkopatu, które miały miejsce w czasie V pielgrzymki papieskiej do Ojczyzny, w dniu 8 czerwca 1997 roku. W przesłaniu tym papież Jan Paweł II zwraca uwagę na najbardziej pilne problemy Kościoła polskiego. Podkreśla, iż społeczeństwo „wymaga gruntownej nowej ewangelizacji” (s. 11). Dotykając konkretnych problemów i zadań, Ojciec święty zwróci też uwagę „na potrzebę podjęcia przez katolików świeckich właściwej im odpowiedzialności w Kościele. Dotyczy to tych sfer życia, w których świeccy powinni we własnym imieniu, ale jako wierni i członkowie Kościoła, rozwijać myśl polityczną, życie gospodarcze i kulturę, zgodnie z zasadami Ewangelii” (s. 12). Szansą w realizacji tych zadań może być ożywienie działalności zespołów Synodu Plenarnego oraz różnych ruchów i organizacji kościelnych, a wśród nich Akcji Katolickiej. Szczególną troską, mówił Jan Paweł II, należy otoczyć młodzież, gdyż od niej zależy przyszłość Kościoła (s. 12).

Zarysowana wyżej problematyka stała się podstawą zebrania i podzielenia materiału zamieszczonego w *Programie*. Aktualny tom zawiera osiem działów tematycznych. Połowa z nich rozwija wizję teologiczną drugiej fazy przygotowania do Jubileuszu Dwutysiąclecia chrześcijaństwa. Każdy z tych działów poprzedzony jest trafnym doбором tekstów z nauczania Jana Pawła II. Cztery pozostałe działy mają służyć pomocą w praktycznej realizacji programu duszpasterskiego.

Wśród działów teologicznych najbardziej rozbudowane są dwa

⁷ Por. tamże, 46.

⁸ Tamże, 47.

⁹ Por. tamże, 48.

pierwsze, dotyczące teologii obecności Ducha Świętego w Kościele i Jego charyzmatów. Dział pierwszy, zatytułowany: *Duch Święty duszą Kościoła* (DV 26; TMA 44, 47), zawiera czternaście różnych opracowań, z których większość dotyczy obecności oraz działania Ducha Świętego „wewnątrz Wspólnoty uczniów Chrystusa”, dobranych trafnie, zgodnie zresztą z tytułem działu. Brakuje tylko grupy tematycznej dotyczącej teologii samego Ducha Świętego, gdyż tytuł całego tomu brzmi: *Duch Święty i Jego obecność w Kościele*. Uzasadnienie oraz wyjaśnienie znaczeniowej treści tak sformułowanego tematu tego działu stanowią słowa Jana Pawła II, wypowiedziane podczas katechezy srodowej: „Wyrażenie «Duch Święty — duszą Kościoła» należy tłumaczyć na zasadzie analogii. Duch bowiem nie jest «formą substancjalną» Kościoła, tak jak jest nią dusza dla całego ciała człowieka, ponieważ w połączeniu z nim tworzy jedną substancję — człowieka. Duch Święty jest życiodajnym początkiem Kościoła — wewnętrznym, transcendentnym. Obdarza Kościół życiem i jednością jako przyczyna skuteczna, to znaczy jako sprawca i krzewiciel Bożego życia Ciała Chrystusa”¹⁰ (s. 29). Nowością jest zamieszczanie w ramach niektórych działów teologicznych tekstów nowego *Katechizmu*, dotyczących omawianego problemu. W tym dziale wybrane teksty zostały zatytułowane: *Wiara w Ducha Świętego w nauczaniu Katechizmu Kościoła Katolickiego*.

Drugi dział teologiczny, zawierający dziesięć opracowań, został zatytułowany: *Duch Boży mieszka w was* (1 Kor 3, 16; TMA 45). W odróżnieniu od poprzedniego działu tematycznego, który dotyczył bardziej działania Ducha Świętego w całym Kościele, ten dział ukierunkowuje się — przez dobór referatów i artykułów — na współdziałanie wiernego, będącego członkiem wspólnoty eklezjalnej, z Duchem Uświęcicielem. Zgodnie z tym założeniem, znalazły się więc tutaj opracowania dotyczące darów Ducha Świętego¹¹, charyzmatów¹², życia w Duchu Świętym¹³, nowej ewan-

¹⁰ 28 listopada 1990 roku.

¹¹ Art. K. Romaniuka, *Teologia poszczególnych darów Ducha Świętego* (ss. 260-280), przedruk z: K. Romaniuk, *O siedmiu darach Ducha Świętego*, Warszawa 1992, ss 52-81.

¹² L. Balter, *Rola charyzmatów w życiu Kościoła* (ss. 281-293). Wydaje się, iż ten artykuł, jako że ukazuje rozumienie teologiczne charyzmatu i jego miejsce w charyzmatycznej strukturze Kościoła, mógłby być umieszczony jako pierwszy w tym dziale, dając tym samym fundament dla pozostałych opracowań: J. Zyciński, *Charyzmaty i urząd w epoce głębokich przemian kulturowych w Polsce* (ss. 293-314); E. Weron, *Charyzmaty i ludzie świeccy* (ss. 314-327).

¹³ B. Inlender, *Życie w Duchu Świętym* (ss. 241-259); J. Augustyn, *Duch Święty a życie wewnętrzne człowieka* (ss. 328-339).

gelizacji — co jest wyjściem na przeciw postulatowi papieża Jana Pawła II, skierowanym w przemówieniu podczas V Pielgrzymki do Ojczyzny do Konferencji Episkopatu Polski¹⁴, oraz znaczenia sakramentu bierzmowania w życiu chrześcijańskim¹⁵. Całość problematyki tego działu zamyka wyciąg z *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, dotyczący właśnie sakramentu udzielającego w sposób szczególny Daru Ducha Świętego.

Następny dział teologiczny, wynikający z nakreślonego programu przez List apostolski *Tertio millennio adveniente*, zatytułowany jest: *Nadzieja sensem egzystencji człowieka* (TMA 46). Dział ten otwiera fragment katechezy środowiej Jana Pawła II (ss. 365—368)¹⁶, która ukazuje zakres problematyki dotyczącej teologicznej cnoty nadziei. Ojciec Święty podkreśla, iż „chrześcijańska nadzieja... na płaszczyźnie nadprzyrodzonej należy do cnót pochodzących z łaski, jako dar od Boga ofiarowany osobie wierzącej w perspektywie życia wiecznego” (s. 365). Nadzieja łączy się ściśle z działaniem Ducha Świętego, gdyż Jego dar stanowi zadatek przyszłej szczęśliwości. Duch Święty jest gwarantem „osiągnięcia pełni wiecznego życia, gdy mocą odkupienia pokonane zostaną ostatnie pozostałości grzechu, takie jak ból i śmierć. W ten sposób chrześcijańska nadzieja jest nie tylko gwarancją, ale i zadatkiem przyszłej rzeczywistości. Nadzieja, rozbudzona w chrześcijaninie przez Ducha Świętego, posiada także wymiar... kosmiczny, obejmujący ziemię i niebo, to co doświadczalne i to co nieuchwytnie, znane i nieznanie” (s. 366). Oprócz wypowiedzi Jana Pawła II w dziale tym umieszczono jeszcze trzy opracowania, które w pewnej mierze wyczerpują problematykę tej cnoty. Szkoda, że nie zamieszczono, wzorem poprzednich działów, tekstów *Katechizmu*, dotyczących tego tematu.

Ostatni dział teologiczny ma ukazać Maryję „jako niewiastę posłuszną głosowi Ducha Świętego”¹⁷, jako Matkę „zawierzenia obietnicom Bożym, Matkę nadziei” (Papieski program przygotowań do wielkiego Jubileuszu roku 2000, s. 19). Dział ten został zatytułowany: *Maryja wzorem postuszeństwa Duchowi Świętemu* (TMA 48) i zawiera, oprócz nauczania papieskiego, tylko dwa opracowania. Referat abpa S. Nowaka, *Maryja wzorem postuszeństwa, nadziei i pokory wobec głosu Ducha Świętego* (ss. 413-426), wygłoszony podczas Konferencji Komisji Duszpasterskiej Episko-

¹⁴ T. M. Dąbek, *Duch Święty sprawcą nowej ewangelizacji* (ss. 225-241).

¹⁵ K. Nycz, *Działanie Ducha Świętego poprzez sakrament bierzmowania* (ss. 340-354).

¹⁶ Z dnia 3 lipca 1991 roku.

¹⁷ *Tertio*, 48.

patu Polski w Zakopanem (14—16 stycznia 1997 roku), który stanowi całościowe rozwinięcie nr 48 *Listu apostołskiego* Jana Pawła II, oraz przedrukowany z *Kolekcji Communio* artykuł Antona Štrukelj, dotyczący związku Maryi z nową ewangelizacją¹⁸.

Pozostałe cztery części *Programu* mają wyraźnie charakter praktyczny, ukazujący, w jaki sposób można wykorzystać dorobek teologiczny w duszpasterstwie. Na początku dzieła znajduje się *Wprowadzenie do programu duszpasterskiego w roku 1997/98*. W ramach tej części zawiera się też *Papieski program przygotowań do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, opracowany przez ks. R. Kempnego w oparciu o *Tertio millennio adveniente*. Autor ten wydobyl z tego dokumentu „triady” stanowiące struktury przygotowania: trynitarną — jako podstawową dla wszystkich pozostałych, sakramentalną, cnót teologicznych, pastoralną, dróg nawrócenia, Maryjną oraz trylogię dla młodych (ss. 18-19). Program ten z całą pewnością mógłby być podany w roku ubiegłym. W ramach tego działu zamieszczono *Propozycje pastoralne na rok 1997/1998 Watykańskiego Komitetu obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, dotyczące Kościoła lokalnego, życia rodzinnego oraz różnych Ruchów i Stowarzyszeń eklezjalnych (s. 20). Propozycje te powinny stać się przedmiotem konkretyzacji pastoralnej. Ostatnią częścią *Wprowadzenia* są *Wskazania duszpasterskie* (ss. 21-27), stanowiące praktyczne propozycje wprowadzenia w życie Kościoła w Polsce programu nakreślonego przez Ojca świętego. Wskazania te powinny stać się „podstawą do opracowania diecezjalnych pastoralnych programów duszpasterskich, uwzględniających okoliczności życia i posługi Kościołów lokalnych” (s. 21). Wskazania te dotyczą parafii, środków społecznego przekazu oraz ruchów, stowarzyszeń i wspólnot.

Swoistym uzupełnieniem tematyki *Ducha Świętego i Jego obecności w Kościele*, podejmowanej w różnych grupach tematycznych są dwa praktyczne działy związane z duszpasterstwem parafialnym: *Program homiletyczny* (ss. 437—476), autorstwa ks. Z. Adamka, który zawiera merytoryczne propozycje homilii wynikających z *Programu*, począwszy od pierwszej Niedzieli Adwentu, oraz *Tematy synodalne w Roku Ducha Świętego* (ss. 479-492), opracowane przez bpa J. Szkodonia. Tematy homilii zostały zsynchronizowane z przebiegiem roku liturgicznego. Autor tego opracowania podkreśla, iż zawarte propozycje stanowią tylko materiał wyjściowy dla dokładniejszych opracowań, a nie „gotowe” kazania. „Zadania przełożenia ogólnopolskiego programu na kon-

¹⁸ A. Štrukelj, *Nowa ewangelizacja a Maryja*, ss. 427-436.

kretne materiały homiletyczne wykonują na podstawie prezentowanego programu Autorzy piszący teksty do *Biblioteki Kaznodziejskiej* oraz innych periodyków homiletycznych... Jest to także materiał orientacyjny dla Komisji Kaznodziejskich w wielu diecezjach” (441). Szczegółowe opracowania tematów dla zespołów synodalnych są natomiast publikowane cyklicznie w *Gościu Niedzielnym*.

Jednym z istotnych owoców działalności Ducha Świętego w Kościele są różnego rodzaju Ruchy o charakterze apostołskim oraz duszpasterstwo różnych środowisk. Toteż ostatnim działem *Programu* jest prezentacja wszystkich Krajowych Duszpasterzy, a następnie przedstawienie prac niektórych z nich. Wybiórczo zostały przedstawione następujące formy duszpasterstwa: Ruch Światło—Życie, Krajowe Duszpasterstwo Służby Zdrowia, Krajowe Duszpasterstwo Nauczycieli, Krajowe Duszpasterstwo Romów oraz Krajowe Duszpasterstwo Zakładów Karnych.

Omawiany *Program duszpasterski na rok 1997/98* stanowi z całą pewnością wielką, choć — być może — dla wielu proboszczów trudną w przełożeniu na język konkretnych działań duszpasterskich, pomoc w realizacji przygotowania wspólnot parafialnych do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000.